

reta, *Barbr.*, p. 28).

És encara l'estat que reflecteixen en el mot, com a predominant, les seves aparicions en JoMartorell: «en cascun apartament havia un bell *tinell*, parat contínuament ab molt bella vexella d'argent»; «Com fon dins 5 aquella tenda véu un gran *tinell* parat ab molta vaxella d'or e d'argent, e moltes taules parades ---»; «La comtessa se partí del rey e pres totes les dones e donzelles de sa casa, e prestament se despullaren e, ben arromanguades, emparamentaren una gran sala de molts bells draps de ras, tots obrats d'or, de seda --- 10 Lo rey, ab los altres grans senyors, entrà en la gran sala, e com la véu axí en orde, ab totes les viandes prestes, e lo *tinell* parat de molt rica vaxella d'or e d'argent, dix ---» (Ag. I, 138, 113, 81). Com explicà Sanpere i Miquel en el seu *Libre sobre la fi del S. XIV*, cort de Joan I: «En las salas de recepci3n, que es donde se celebraban los convites, los *tinells* tenían una forma y dimensiones monumentales; y eran fijos, no parándose sino en días de gran ceremonia ---»: la 20 situació reflectida per la darrera cita de JoMartorell.

D'aquí també que *tenir tinell* prengué l'acc. de 'celebrar un gran àpat', aplicant-ho especialment al senyor que oferia el convit: «Tirant *tingué tinell* a tots los qui menjar hi volgueren» (Galba, Ag. IV, 132); i 25 Tomich ho posa ja en temps dels primers Comtes: «que tots los --- comtes de Barcelona haguessen a *tenir tinell* e dar a menjar als nobles» (DAg.). També en italià *tinello*, segurament pel mateix camí, s'aplicà al lloc on menjaven els cortesans (ja S. XIV, Barberino, 30 Matteo Villani), i fins al convit mateix (Ariosto).

Però al mateix temps, sobretot en les corts principescques i els grans palaus senyorials, «el *tinell* no ocupaba [o sigui 'no sols'], como ocuparía en nuestros días, un puesto en el comedor, sino que [també podia] 35 tenia el primer lugar como mueble de adorno en las salas de recepci3n, de aquí su nombre vulgar de salas del *tinell*», Sanpere i Miquel (227). I abreujant *sala del tinell* es tornà *El tinell* com a nom d'aquestes estances sovint sumptuoses, *El Tinell* del Palau de 40 Bna., a la Plaça del Rei.

És ja el significat que ens mostra la *Crònica* del rei En Pere el Cerimoniós parlant de fets de 1339: «--- a Perpenyà lo dit rey --- promès-li que vendria a N3s per lo homenatge --- aprés pocs dies, lo réy de 45 Mallorques venc-se-n en Bna., e com --- hac acordat --- de fer-nos lo dit homenatge, suplicàns que --- no-s fes denant tot lo poble de Bna., qui ja per allò er' ajustat, en lo nostre *tinell* major de nostre palau, mas que-l nos faés en la capella del dit palau» (Bof., 100; II, 50 § 34.22, p. 96).⁴ També en llengua d'oc degué haver-hi una evolució semàntica semblant, car el mot no sols hi designà a l'E. Mj. el «cuvier» sinó també la «salle à manger», i després «grande salle» (fins i tot «suite d'un prince», cf. el que diu Tomich); ja en una crò- 55 nica de fi S. XIII sembla designar la torre d'un castell (Rayn. v, 463).

De tota manera enlloc el mot, ni en les dues llengües germanes no tingué un descabdellament tan espo- 60 nerós. D'aquí que des del català i amb fonètica catala-

na es vagi propagar al cast. ant. *tinel* (2.ⁿ quart S. xv, Díaz de Gámez), i al gascó «la sala abescal [l'episcopal] et *tinel* de aquere» a. 1481 (*Cart. d'Ossau*, p. 188): si hagués estat autòcton en aquests països hauria donat en cast. *tinillo* i en bearnès **tieth*, *-etch*, però la dinastia dels nostres Montcades vescomtes de Bearn hi portà el mot, junt amb aquest i altres termes de la vida senyorial i jurídica. No hi ha absolutament cap motiu per suposar que el cat. *tinell* sigui manllevat de l'it. com fantasia estranyament M-Lübke (*REW*, 8741); si arribéssim a imaginar un manlleu, seria del català a l'italià, on el mot es documenta només 120 anys després que en la nostra llengua, s'hi va antiquar abans i hi tingué menys descabdellament. No cal; és més convincent una creació paral·lela en les tres llengües romàniques centrals.

Altrement en català no s'havia exhaurit la vida del mot en un terreny més modest, més domèstic. Més que un prestatge o lleixa ((com diu *AlcM*) designa en moltes comarques una prestatgeria: el lloc de la vaixel·la de terrissa a la casa rústica (com ho era de l'argenteria, pisa i porcellana en aquells palaus), i és clar que si tan modesta és l'habitança podrà quedar reduïda a un sol nivell: «en totes les llars --- hi ha fogó i fregador, amb *tinells* i canterers» (o sigui fustes amb forats rodons per posar-hi les gerres, «cànters»), Bladé Des. (*Benissanet*, 50); «escudeller» en el Priorat (Bry, *Misc. Folkl. Arabia*, p. 158).

«Una repisa de mamposteria, llamada *tinell*, sobre la que se guarda el pan», Joan Castelló (*Ibiza y Formentera*, 67) i el mateix a la Pitiüsa menor (Castelló, *Formentera*, p. 34). Suposo que en cases pobres de la pagesia eivissenca deu ser de fusta (i d'això vindrà la glossa de PzCabr. «*tinell*: roda de mader», potser no exacta). Ni a Bna. mateixa, almenys en el segle passat, el mot en tal sentit no era mort: «Era un magatzem de romàntica tradició: r3nec, humit, ab les parets ennegrides pel fum, voltat a mig ayre per ruïnoses *tinells*, que arrencaven de la campana d'una agegantada xemeneya, uns fogons desmarxats --- allà pels anys 1846 hi vivia un home d' --- una barba trista --- com la d'un convallescent ---», Em Vilanova (*Esc. Barc.*, 78.6f.). Com a nom d'un moble del menjador de la casa d'un banquer barceloní (el *bufet*), en *La Febre d'Or* de Noller (O. C. I, 48.10).

Tenalla 'gran gerra, doll, gran alfàbia', mot propi del cat. occidental, formació comuna amb el cast. *tinaja*, i el port. ant. *tãalha*, avui *talba*. «Reebé lo dit N'Astruch, en *tenaylles* de terra e en diners» a. 1274; «5 balestes --- it, 5 *tenaylles*, a raó de III sous, munta 15 sous; it. una pastera, 8 sous» a. 1276 (Soldevila, *Pere el Gran* III, 464; II, vol. I, ap. 2, 62); «Ramon de Santa Creu, ciutadà de Lleyda --- dono --- duodecim cantaros et duodecim ollas et unas *tenaillam*» a. 1280 (MiretS, *TempliH*, 265). És un mot peculiar del cat. occid., sobretot o únicament al N. de l'Ebre: es veuen moltes *tenalles* vora els masos de Segarra, Urgell, Noguera i Llitera sobretot: a Fraga (*BDC* IV, 37, 43), sovint usades per tenir-hi oli (*BDC* x, 127); «tres *tenallas* o gerras de terra grans ab sas tapas de